

Experiències didàctiques

TREBALLEM LA PSICOMOTRICITAT A PARVULARI

Isabel ViscarroTomàs. Àrea de Didàctica de l'Expressió Corporal.
Joan Fuguet Busquets. Col·legi Públic de Pràctiques.

Introducció

L'experiència que presentem forma part del projecte psicomotriu que estem realitzant al parvulari del CEIP. de Pràctiques de Tarragona, amb els nens i nenes de segon cicle d'Educació Infantil.

Tots sabem que els infants segueixen un procés de maduració, i cal tenir-lo present a l'hora de treballar amb ells la psicomotricitat per tal de desvetllar-lo de manera adequada segons les seves necessitats. Els educadors hem de partir d'aquestes necessitats dels nens i nenes, de la seva expressivitat i manera de comunicar-se. Hem de tenir una actitud d'atenció, d'acollida i de comunicació en tot moment, que permeti arribar a uns objectius educatius.

El model metodològic que presentem posa l'accent en la globalitat i el disseny del nen i la nena, amb un projecte individualitzat per a cadascun d'ells. L'espai està organitzat per racons, utilitzant materials diversos i respectant l'itinerari escollit per cada nen i nena, així com el temps de permanència en els diferents racons.

Abans de concretar el model de sessió, voldríem fer alguna reflexió teòrica. En primer lloc, i de forma breu, sobre els objectius generals de la Pràctica Psicomotriu Educativa de B. Aucouturier (1985), i en segon lloc sobre la sensòrio-motricitat i les seves activitats fonamentals.

Marc teòric

La pràctica psicomotriu parteix de la concepció de l'infant com a ésser únic i global. L'infant a partir de les dimensions sensòrio-motòrica, simbòlica i de representació, evoluciona i organitza la seva personalitat. Aquesta es basa en l'experiència directa del món exterior en interacció amb les vivències internes.

L'infant expressa el seus desigs, emocions i les seves possibilitats de comunicar, crear i conceptualitzar a través de la seva acció, manifestant-se plenament la interacció *psíquico-soma*. Per tant, es planteja un itinerari pedagògic que té en compte tots aquests aspectes a fi de poder assolir els objectius generals de la pràctica psicomotriu, que són:

Comunicació

Que el nen/a aprengui a comunicar, per això hi ha d'haver una interrelació. Mentre comunica s'obre al món, tant gestualment com verbalment, i això li permet sortir de si mateix.

Creació

Que el nen/a sigui capaç de ser creatiu, de ser flexible, de donar molts significats als objectes i d'acceptar les idees dels altres. El joc és una creació de l'infant, és la seva producció. La creativitat li permet: exterioritzar les seves emocions i representacions no conscients, la seva història personal i representar tot el que el preocupa i neguiteja.

Formació del pensament operatori

Assolits els dos primers objectius, el nen passa del període sensòrio-motor o sincrònic al període de les operacions concretes (Piaget).

Bernard Aucouturier (1985) assenyala que la dimensió del plaer sensòrio-motor és "la clau per a la transformació i evolució del nen".

Els objectius fonamentals de l'espai del plaer sensòrio-motor són:

- vivenciar el plaer del moviment mitjançant l'activitat motriu espontània.
- formació de la imatge corporal i de la identitat. (Arnaiz, 1986).
- afavorir la comunicació i la socialització del nen.

Hi ha un seguit d'activitats que es donen fonamentalment fins a l'edat de 7-8 anys, que permeten que el nen visqui el plaer sensòrio-motor en situacions de recerca i experimentació contínua del propi jo corporal.

L'activitat motriu espontània se centra especialment en les sensacions interceptives, propioceptives i exteroceptives, que, com diuen Lapierre i Aucouturier (1980), "són essencials en la construcció d'un jo corporal unificat i autònom, primera condició de la identitat corporal".

Aquesta activitat motriu espontània té el seu origen en la vida intrauterina i en les sensacions percebudes pel fetus.

El balanceig és una conducta que sol aparèixer amb freqüència dins la sala. És un moviment d'anar i venir que dóna seguretat; s'associa el seu origen al balanceig del fetus quan camina la mare.

El gir, tant en el pla vertical com en el pla horitzontal, afavoreix les sensacions interoceptives i propioceptives que organitzen, entre altres coses, el propi cos i la lateralitat. Aquest tipus de moviment, tan natural en el nen, està associat al moviment que experimenta el fetus dins el sac amniòtic.

Experiències didàctiques

La marxa i la cursa suposen una voluntat de penetrar en l'espai i per tant de dominar-lo, afavorint l'afirmació de la pròpia subjectivitat.

El salt té dos aspectes diferenciats en el temps. En un primer moment hi ha una pèrdua de contacte amb els punts de referència de la realitat, una vivència del vertigen i de les sensacions de buit. I, en un segon moment, la caiguda, que representa una presa de contacte més o menys brusca amb superfícies dures o toves (terra, matalassos, blocs d'escuma) que informen el nen i la nena de la seva estructura corporal i per tant afavoreixen l'afirmació del jo i de les pròpies capacitats.

Grimpar és una activitat més elaborada pel que fa a la coordinació neuromotriu, però també al nivell d'autonomia i de domini progressiu dels factors de risc.

Aspectes metodològics

La metodologia que fonamenta aquest plantejament psicomotor parteix de la necessitat d'afavorir una vivència afectiva, global i emocional de l'objecte de coneixement, abans del seu processament cognitiu. A partir del plaer més sensorial del contacte espontani amb els objectes, amb els altres i amb ell/a mateix/a, el nen i la nena, ajudats per l'educador, avançant d'una manera més segura a nivell afectiu cap a situacions més abstractes i cada vegada més intel·lectualitzades.

En el procés d'ensenyament-aprenentatge hi ha dos factors que intervenen i a la vegada garanteixen l'evolució motriu, social, intel·lectual i afectiva del nen i la nena. Per una banda, el propi desig del nen/a. I per l'altra, el projecte de l'educador, que sorgeix de l'escolta del desig del nen/a i de les dificultats amb què aquest es troba.

Aquest procés evolutiu, basat en l'activitat motriu espontània, respecta la globalitat i la individualitat de cada infant.

Per portar a la pràctica aquest plantejament, hem elaborat un projecte general de grup, del qual han sorgit projectes més individualitzats que parteixen del desig de cada nen i nena i atenen les necessitats pròpies de cadascun d'ells.

La sessió que descrivim a continuació forma part d'aquest projecte.

El nostre projecte general se centra a *afavorir l'expressió de la totalitat corporal respectant cada individualitat*.

Desenvolupament de la sessió

En arribar els nens a la sala de psicomotricitat, es treuen les sabates i es fa el ritual d'entrada, en el qual es recorda als infants les normes de la sala i les breus explicacions dels diferents racons. A partir d'aquí i d'una manera espontània van als diferents racons que ja hem preparat abans d'arribar els nens/es.

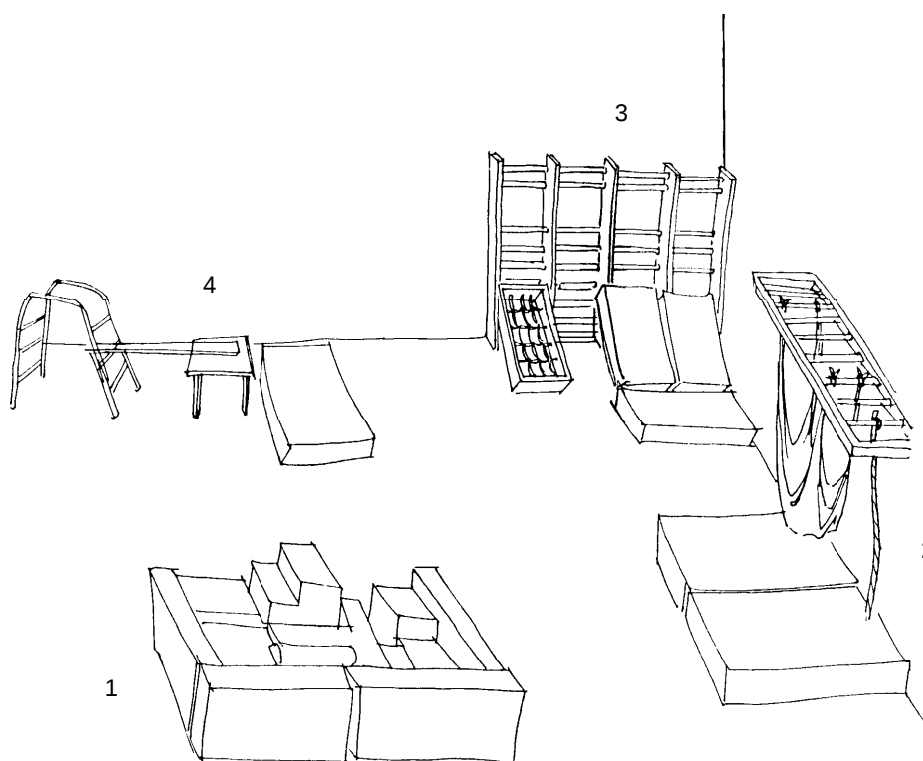

Fig. 1. Disposició del material necessari per a la primera seqüència de la sessió. Cadascun dels racons s'ha indicat mitjançant números.

Experiències didàctiques

L'estructura de les sessions té una base, que ve condicionada pel material fix que es troba a la sala, i el material mòbil l'anem modificant en els diferents sessions segons l'edat dels nens i les nenes, la seva evolució i les seves demandes, però el que tenim en compte en cadascuna de les sessions és que treballin el màxim de continguts, tant procedimentals com conceptuals i actitudinals, que conformen l'àrea de descoberta d'un mateix.

Proposem el model de sessió que es representa a la figura 1 i 2.

PRIMERA SEQÜÈNCIA DE LA SESSIÓ

Racó número 1.

Material: Matalassos, blocs d'escuma de diferents formes, mides i colors.

Possibles activitats: Destrucció de l'ordre imposat per l'adult, a l'anar corrent i cridant per desmuntar l'estructura d'escuma. Aquí es genera tot un joc, amb tot aquest material tou, de descàrrega de les seves tensions que facilita el desbloqueig tònic, cosa que facilita la disponibilitat corporal. També els equilibris-desequilibris, pressions amb els blocs, lluites amb els coixins.

Continguts: Aquest joc és molt ric a nivell tònic, de sensacions, d'emocions, ajudant a l'estructuració de l'esquema corporal i la lateralitat. També facilita la comunicació mitjançant l'objecte, així com la percepció i discriminació de les seves qualitats.

Racó número 2.

Material: Espatlleres, escala horitzontal amb una corda penjada i roba en forma de "niu" o gronxador i un matalàs gruixut.

Possibles activitats: Enfilada i balanceig amb la corda. Balanceig antero-posterior, lateral i rodament dins la roba.

Continguts: Aquest treball va enfocat a la coordinació dinàmica general, control postural i orientació a l'espai, amb un fort component emocional.

Racó número 3.

Material: Espatlleres, pla inclinat, matalassos i estructura de fusta amb cordes.

Possibles activitats: Enfilada tant a l'estructura de corda com a l'espatllera. Lliscaments, rodament i tombarelles en el pla inclinat.

Continguts: A part de treballar la coordinació dinàmica general, també es treballa l'orientació del cos a l'espai i la simetria corporal, íntimament relacionada amb la lateralitat.

Racó número 4.

Material: Estructura metàl·lica, banc suec, taula i matalàs.

Possibles activitats: Pujar i baixar per l'estructura, equilibri en diferents postures corporals i salt.

Continguts: Aquí hi ha un treball de conductes motrius

bàsiques: coordinació i control de l'equilibri.

SEGONA SEQÜÈNCIA DE LA SESSIÓ

Racó número 5.

Material: Modificació de l'espai número 2. Es treu la corda i la roba. Es deixa l'escala horitzontal, les espatlleres i el matalàs.

Possibles activitats: Saltar des de diferents alçades i en diferents postures corporals.

Continguts: El que més es treballa en aquest racó és el salt i l'enfilada, pel que fa a la coordinació: el control postural, l'equilibri estàtic i dinàmic i també el coneixement de la seva estructura corporal.

Racó número 6.

Material: Modificació de l'espai número 1. Organització del material tou (blocs i kits d'escuma) amb l'ajut dels nens/es, fent un circuit lineal.

Possibles activitats: Arrossegat-se, passar per dins, pujar i baixar, equilibris-desequilibris, tombarelles...

Continguts: Percepció i discriminació de les qualitats dels objectes: colors, formes, grandàries, posicions i desplaçaments dels objectes. Habilitats motrius bàsiques, control postural, control de l'equilibri estàtic i dinàmic. Orientació i organització espacial i coordinació dinàmica general. Expressió de les emocions.

Racó número 7.

Material: Minitramp i matalassos.

Possibles activitats: Salts sobre el minitramp i caigudes sobre el matalàs variant les postures.

Continguts: Control de l'equilibri estàtic i dinàmic, control postural, coordinació dinàmica general i precisió de l'ajust corporal. Esquema corporal.

Racó número 8.

Material: Matalassos i pilotes grosses.

Possibles activitats: Balanceig ventral i dorsal, acabant, o no, amb tombarelles damunt els matalassos. Salts sobre les pilotes en diferents postures, equilibris-desequilibris corporals, pressions del cos sobre l'objecte i de l'objecte sobre el cos, experimentant les diferents sensacions. Jocs de curses i de xocs amb pilotes.

Continguts: Possibilitats perceptives, motores i afectives del propi cos. Tonicitat. Comunicació amb els altres mitjançant l'objecte. Control de l'equilibri. Coordinació dinàmica general.

Racó número 9.

Material: Cèrcols, robes, cordes, estructura metàl·lica. (algunes vegades, blocs d'escuma).

Possibles activitats: En aquest racó es desenvolupa bàsicament el joc simbòlic. Els nens i les nenes que van a aquest racó (majoritàriament les nenes) solen jugar a pares i mares, hospitals..., aprofitant l'estructura metàl·lica coberta amb roba (espai tancat), princeses i personatges

Experiències didàctiques

màgics. Els nens imiten personatges d'aventures i demanen la roba penjada en forma de capa i juguen amb els coixins imitant els cavalls, amb les cordes i amb els cercols imitant els cotxes... En definitiva, representen les seves vivències personals.

Continguts: Expressió i manifestació de les emocions, imitació i imaginació. Simulació de la funció simbòlica.

Altres activitats

Hi ha activitats que apareixen i no tenen cap racó de referència, com són: fer punteria amb les pilotes petites per entrar-les en una caixa o dins d'un cercol; fer punteria amb els cercols per entrar-los en un con. Amb aquestes activitats es treballa la coordinació òculo-motriu, la lateralitat i la direccionalitat, aspectes que ja s'han treballat en els racons de forma implícita.

Normalment i de manera espontània, els nens solen passar per tots els racons. En el cas que no sigui així, intentem motivar i animar els que no van a algun d'ells, però sense obligar-los.

Les diferents activitats que hi fan, les trien ells; no obstant això, nosaltres tenim molt clar, a l'hora de col·locar els materials, fer-ho de manera que els diferents racons estiguin

preparats per potenciar unes activitats determinades, en funció dels objectius que ens plantejem per a aquella sessió.

Un dels aspectes que tenim molt en compte és la seguretat física i també afectiva de la sala. Els nens i nenes, en general, demanen ajut en algun racó concret que els suposa més dificultat. De no ser així, van treballant sols i al seu ritme segons les seves possibilitats i necessitats.

Tots comencen a conèixer la dimensió de l'espai sensorio-motor, que componen els diferents racons anteriorment citats i es on passen la major part del temps de la sessió, uns 30 minuts.

Passat aquest període, s'introdueix una nova consigna. Es pot utilitzar un altre material: robes, cordes, cercols... i aquests d'alguna manera afavoreixen la dimensió simbòlica i de construcció. Hi dediquen aproximadament 10 minuts, perquè creiem que amb una sessió a la setmana de 50 minuts com a màxim, el que realment hem de potenciar és la funció sensorio-motora.

Per acabar la sessió deixem de 5 a 10 minuts perquè el nen/nena posi paraules a les seves vivències, aspecte que considerem important, perquè el que ha fet durant la sessió agafi sentit i sigui significatiu. Alguna vegada aquesta verbalització se supleix per un dibuix referent a la sessió.

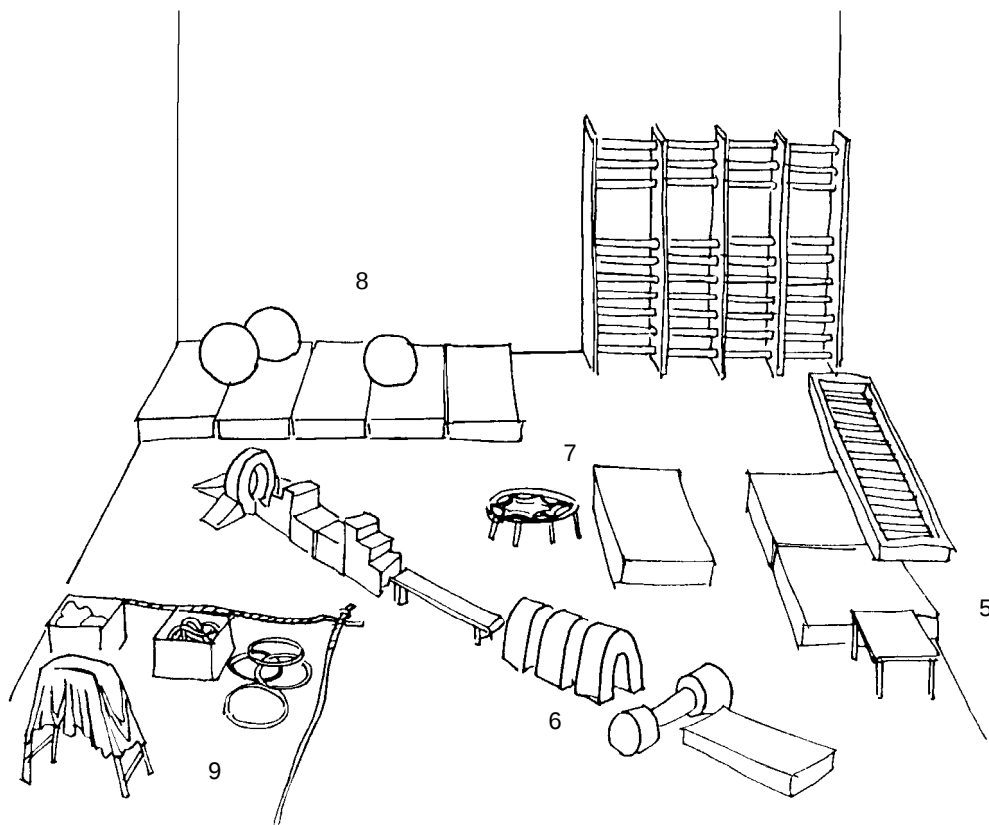

Fig. 2. Disposició del material necessari per a la segona seqüència de la sessió. Cadascun dels racons s'ha indicat mitjançant números.

Però creiem que l'ideal és poder fer les dues coses, encara que nosaltres, per una limitació horària, ho podem fer poques vegades.

Voldríem destacar, com un aspecte molt positiu d'aquest plantejament metodològic, la motivació de tots els nens i nenes envers l'activitat, donat que cada espai està especialment adaptat a les necessitats i capacitats del grup.

Conclusions

Al plantejar aquestes sessions de treball globalitzades, pretenem treballar tots els continguts referents a l'àrea 1 del Disseny Curricular: *Descoberta d'un mateix*, com es posa de manifest en els diferents racons exposats anteriorment.

Segurament hi trobareu a faltar les nocions temporals. Encara que no s'ha mencionat d'una manera explícita, voldríem dir que aquest contingut el tenim present en tota la sessió: respectem el ritme propi de cada nen i nena i la seva permanència en les activitats, i també hi ha un ordre i una successió temporal en les diferents activitats que es plantegen.

Les conclusions a què hem arribat, després d'uns cursos treballant amb aquesta metodologia són:

- Millora i consolidació de la coordinació motriu.

- Augment del domini i consciència del propi cos.
- Coneixement i domini de les nocions d'espai i temps.
- Gran augment de la capacitat de comunicació i interacció social.
- Augment de la capacitat creativa, proposant al nen situacions motrius, novedoses i elaborades.
- Augment de la capacitat de domini del risc.
- I en general, evolució de la pròpia seguretat, capacitat d'autoestima i estructuració de la realitat.

Referències bibliogràfiques

- ARNAIZ, P. *Fundamentación de la práctica psicomotriz* (En B. Aucouturier). Edita I.C.E. Universitat de Murcia. 1986.
- ARNAIZ, P. *Evolución y contexto de la práctica psicomotriz*. Edita Facultat de Filologia, Psicologia i Ciències de l'Educació. Universitat de Murcia. 1987.
- AUCOUTURIER, B. i DARRAULT, L. *La práctica psicomotriz. Reeducación y terapia*. Editorial Científico-médica. Barcelona. 1985.
- COMPOSTELA, S. *La dimensión del placer sensoriomotriz*. «Práctica psicomotriz», (1984) 21-25.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. *Curriculum Educació Infantil*. Departament d'Ensenyament. Barcelona. 1992.
- ZABALZA, M. A. *Didáctica de la Educación Infantil*. Editorial Narcea. Madrid. 1987.